

Visuomenės sveikata 2000 m. Nr.3(13)

Turinys

N.Dailidienė, V.Juškelienė, S.Naudžiūtė

Lietuvos vaikų, lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas, sveikatos būklė, (3-8).

S.Valiukevičienė, I.Misevičienė

Kauno miesto vaikų pigmentiniai apgamai: paplitimas ir fenotipiniai požymiai, (9-18).

R.Jankauskienė, K.Kardelis

Vyresniųjų klasių merginų požiūrio į savo kūną priklausomybė nuo jų įsitraukimo į neformalią fizinę veiklą, (19-26).

J.Kairys, R.Gurevičius

Kai kurių Vilniaus miesto ir Lietuvos populiacijos sveikatą apibūdinančių kriterijų lyginamoji charakteristika, (27-34).

Z.Palaikienė, V.Kanapeckienė, R.Lensbergaitė

Amžiaus ir lyties įtaka antikūnų prieš citomegalovirusą aktyvumui suaugusių žmonių organizme, (35-43).

D.Baranauskienė, O.Abdrachmanovas, S.Ryselis, R.Kregždytė, R.Naginienė

Švino koncentracijos ir delta-aminolevulino rūgštiesdehidratazės aktyvumo tyrimas ir įvertinimas žmogaus kraujyje, (44-47).

B.Gaigalienė

Pagyvenusių moterų kūno sandaros kitimo žvalgomasis tyrimas, (48-52).

I.Jakušovaitė, G.Vanagas

Visuomenės medikalizacijos etiniai aspektai, (53-58).

III Nacionalinės sveikatos politikos konferencijos "Lietuvos sveikatos politika XXI amžiuje" rezoliucija, (59-60).

III Nacionalinės sveikatos politikos konferencijos "Lietuvos sveikatos politika XXI amžiuje" rezoliucija dėl tabako reklamos draudimo, (61).

Turinys

N.Dailidienė, V.Juškelienė, S.Naudžiūtė

Lietuvos vaikų, lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas, sveikatos būklė, (3-8).

Santrauka

Straipsnyje pateikiami 1998 m. atlikto Lietuvos ikimokyklinės įstaigas lankančių 4-7 metų vaikų sveikatos tyrimo duomenys. Tyrime dalyvavo 20 ikimokyklinių įstaigų iš įvairių šalies regionų. Atlikta anketinė tėvų apklausa apie vaikų sveikatos būklę, negalavimus, vaistų vartojimą, sergamumą; vaikų fizinis išsivystymas vertintas sigminiu metodu. Remiantis tyrimo duomenimis, nustatyta, kad dažnai sirgusių ūmiomis ligomis buvo 34,9%, nė karto nesirgusių – 3,6%, lėtinėmis ligomis sirgo 4,7% ikimokyklinukų. Pagal tėvų atsakymus apie vaikų patiriamus negalavimus nustatėme, kad dažniausia vaikai skundžiasi blogu apetitu, pilvo skausmais, yra irzlūs. Įvertinę tirtų vaikų fizinį išsivystymą nustatėme, kad 63,6% vaikų buvo išsivystę harmoningai, 30,2% – liesi, 6,2% turėjo antsvorį.

Raktažodžiai: ikimokyklinio amžiaus vaikai, fizinis išsivystymas, sergamumas, vaistų vartojimas, sveikatos būklė.

S.Valiukevičienė, I.Misevičienė

Kauno miesto vaikų pigmentiniai apgamai: paplitimas ir fenotipiniai požymiai, (9-18).

Santrauka

Darbo tikslas: nustatyti reikšmingų melanomos rizikos veiksnių - paprastų ir atipinių pigmentinių apgamų - paplitimo ir vaikų amžiaus, lyties bei fenotipinių požymių ryšius. Atsitiktinės atrankos būdu Kauno mieste ištirtos trys 4-5, 9-10 ir 14-15 metų vaikų grupės. Apžiūros metu įvertintas pigmentinių apgamų skaičius visame kūne, akių, plaukų ir odos spalva. Atipiniai apgamai nustatyti pagal ABCDE taisyklės klinikinius požymius, odos jautrumas saulei – remiantis klausimyno atsakymais.

Pigmentinių apgamų paplitimas tarp ištirtų vaikų (n=434) buvo 92% (PI 89,5-94,4%). Pigmentinių apgamų skaičius visame kūne priklausė nuo vaikų amžiaus (p<0,001). Daugelio (80%) vaikų odoje buvo nuo 1 iki 8 pigmentinių apgamų. Kliniškai atipinių apgamų dažnis tarp visų vaikų buvo 8% (PI 4,8-9,1%), tarp 14-15 metų paauglių – 16% (11,3-22,2%). Daugelio vaikų oda buvo šviesiai rusvos spalvos (68,4%), akys mėlynos (71,2%), II ar III tipo oda (79,6%) ir tamsiai rudi plaukai (41,0%). Daugiau pigmentinių apgamų buvo 14-15 metų paauglių bei vaikų mėlynomis ir žaliomis akimis odoje. Atipiniai pigmentiniai apgamai dažniau buvo paplitę tarp II ir III tipo odos vaikų ir tarp tų, kurių visame kūne buvo daugiau pigmentinių apgamų. Didžiausias paprastų ir atipinių pigmentinių apgamų paplitimas bei skaičius stebėtas 14-15 metų paauglių grupėje.

Raktažodžiai: pigmentinis apgamas, atipinis (displastinis) apgamas, melanomos rizikos veiksniai, odos tipas.

R.Jankauskienė, K.Kardelis

Vyresniųjų klasių merginų požiūrio į savo kūną priklausomybė nuo jų išitraukimo į neformalią fizinę veiklą, (19-26).

Santrauka

Anketinės apklausos būdu įvertinta, kaip 405 Kauno vidurinių mokyklų vyresniųjų klasių merginos dalyvauja neformalioje (laisvalaikio) fizinėje veikloje ir vertina savo kūną. Nustatyta, kad daugelis merginų laisvalaikiu nesportavo. Didesnis kūno masės indeksas buvo susijęs su didesniu nepasitenkinimu savo kūnu. Labiausiai dėl savo kūno įvaizdžio buvo susirūpinusios nereguliariai laisvalaikio fizinėje veikloje dalyvavusios merginos.

Raktažodžiai: kūno įvaizdis, vyresniųjų klasių merginos, neformali fizinė veikla.

J.Kairys, R.Gurevičius

Kai kurių Vilniaus miesto ir Lietuvos populiacijos sveikatą apibūdinančių kriterijų lyginamoji charakteristika, (27-34).

Santrauka

Vilniaus miesto ir Lietuvos gyventojų sveikata lyginta pagal populiacijų bendrosius demografinius kriterijus, sergamumą įvairiomis registruojamomis ligomis bei mirtingumą nuo pagrindinių ligų. Vilniaus miesto ir Lietuvos gyventojų amžiaus struktūra panaši. Vilniuje šiek tiek daugiau gyvena jaunų 20-49 metų žmonių, palyginti su Lietuvos gyventojais. Vilniečiams anksčiau yra diagnozuojamos ir gydomos kai kurios ligos, mažesnis mirtingumas dėl kraujo sistemos ligų, piktybinių navikų, nelaimingų atsitikimų, traumų, apsinuodijimų, kvėpavimo organų ligų. Vilniuje bendras sergamumas yra didesnis negu Lietuvoje (atitinkamai 631,5 ir 498,8 – 1000 gyventojų; $p < 0,05$). Didesnis sergamumas Vilniuje socialine liga – sifiliu. Vaikų sergamumas visomis kraujo sistemos ligomis Vilniuje yra mažesnis negu Lietuvoje (atitinkamai 247,1 ir 318 susirgimų 100 000 vaikų; $p < 0,05$). Suaugusių sergamumas visomis kraujo sistemos ligomis, taip pat lėtinėmis reumatinėmis širdies ydomis, hipertenzine liga, stenokardija, ūmiu miokardo infarktu, cerebravaskulinėmis ligomis, smegenų ateroskleroze, arterijų, arteriolių ir kapiliarų ligomis Vilniuje yra mažesnis negu Lietuvoje.

Raktažodžiai: populiacija, bendrieji demografiniai kriterijai, socialinės ligos, sergamumas, mirtingumas.

Z.Palaikienė, V.Kanapeckienė, R.Lensbergaitė

Amžiaus ir lyties įtaka antikūnų prieš citomegalovirusą aktyvumui suaugusių žmonių organizme, (35-43).

Santrauka

Mūsų darbo tikslas – nustatyti citomegaloviruso (CMV) infekcijos serologinių žymenų ypatumus suaugusių imunokompetentinių žmonių organizme, atsižvelgiant į tiri-

mujų amžių ir lytį. Tuo tikslu ištirti 588 sveiki žmonės (kraujo donorai): 285 vyrai ir 303 moterys nuo 20 iki 64 metų. Tyrinėtus IgG klasės imunoglobulinų aktyvumas prieš virusinius struktūrinius vėlyvuosius (CMV-VA) ir ląstelėse indukuotus nestruktūrinius ankstyvuosius (CMV-AA) antigenus netiesioginėje imunofluorescencijoje ir IgG ir IgM klasių antikūnų aktyvumas, nustatytas imunofermentinės analizės metodu.

Gautiems rezultatams (CMV infekcijos serologinių rodiklių aktyvumo lygių vidutinių reikšmių imunofermentinėje analizėje ir vidutinių geometrinių titrų netiesioginėje imunofluorescencijoje) palyginti naudota vienfaktorinė ir daugiafaktorinė dispersinė analizė. Analizuojami faktoriai: lytis ir amžiaus grupė (I grupė – 20-34 metai, II grupė – 35-49 metai, III grupė – 50-64 metai).

84,5% vyrų ir 95% moterų rasti antikūnai, liudijantys apie buvusį kontaktą su CMV. Nustatyta, kad visų amžiaus grupių moterų organizme IgG ir IgM antikūnų aktyvumo rodikliai, nustatyti ir netiesioginės imunofluorescencijos, ir imunofermentinės analizės metodais, didesni negu vyrų. Žemiausias IgM antikūnų aktyvumas rastas vyresnėse abiejų lyčių amžiaus grupėse. IgG klasės antikūnų aktyvumas prieš virusinius nestruktūrinius ankstyvuosius antigenus (CMV-AA) labai priklauso nuo amžiaus ir smarkiai išauga, didėjant amžiui. Vyresnio amžiaus asmenų grupėse (ypač moterų) nustatytas didesnis aukštų antikūnų titrų prieš CMV-AA (1:16 ir >) dažnis.

Taigi tyrimo rezultatai parodė, jog antikūnų prieš įvairius CMV antigenus aktyvumas susijęs su tiriamųjų lytimi ir amžiumi.

Raktažodžiai: citomegalovirusas (CMV), CMV ankstyvieji antigenai (CMV-AA), CMV vėlyvieji antigenai (CMV-VA), CMV serologiniai žymenys, imunokompetentiniai asmenys.

D.Baranauskienė, O.Abrachmanovas, S.Ryselis, R.Kregždytė, R.Naginienė

Švino koncentracijos ir delta-aminolevulino rūgštiesdehidratazės aktyvumo tyrimas ir įvertinimas žmogaus kraujyje, (44-47).

Santrauka

Darbo tikslas buvo nustatyti bei įvertinti švino koncentracijos ir d-aminolevulino rūgšties dehidratazės (δ -ALRD) aktyvumo kraujyje ryšį. Buvo tirti 47 žmonės, iš jų 17 vaikų ir 30 suaugusiųjų. Suaugusių žmonių grupėje buvo 18 tiriamųjų, nedirbančių švinu užterštoje aplinkoje. 12 tiriamųjų buvo elektros tinklų įmonės dirbantieji, kurių darbas susijęs su švinu ir jo joniniais junginiais. Pb koncentracija ir δ -ALRD aktyvumas nustatyti veniniame kraujyje.

Įmonėje dirbančių žmonių Pb koncentracijos vidurkis kraujyje buvo 6,80 mg/dl, t.y. 1,84 karto didesnis nei toje įmonėje nedirbusių - 3,68 mg/dl. Vaikų kraujyje Pb koncentracijos vidurkis buvo 3,99 mg/dl. δ -ALRD aktyvumo vidurkis suaugusiųjų kraujyje buvo 0,71 mmol/s \times l, vaikų kraujyje - 0,74 mmol/s \times l, elektros tinklų įmonėje dirbančių kraujyje - 0,59 mmol/s \times l. Tiriant įmonėje dirbusių kraują nustatytas statistškai patikimas neigiamas koreliacinis Pb koncentracijos ir δ -ALRD aktyvumo kraujyje ryšys, $r=-0,844$, $p<0,01$. Vaikų grupėje nustatyta tokia koreliacija $r=-0,548$, $p<0,05$. Žmonių, nedirbančių švinu užterštoje aplinkoje, statistškai patikimos koreliacijos tarp Pb koncentracijos ir δ -ALRD aktyvumo kraujyje nerasta. δ -ALRD aktyvumo sumažėjimas, kai Pb koncentracija

cija kraujyje padidėja, leidžia anksčiau diagnozuoti ir tiksliau įvertinti apsinuodijimą švinu.

δ -ALRD aktyvumas yra jautresnis švino intoksikacijos rodiklis nei tiesioginis Pb koncentracijos nustatymas kraujyje.

Raktažodžiai: švinas, d-aminolevulino rūgšties dehidratazė (δ -ALRD).

B.Gaigalienė

Pagyvenusių moterų kūno sandaros kitimo žvalgomasis tyrimas, (48-52).

Santrauka

Atsitiktinės atrankos būdu ištyrėme 92 (55-89 metų) moteris, kurias pagal amžių suskirstėme į 4 grupes.

Vertinome kūno masės indeksą, procentinį kūno riebalinio audinio kiekį, t. y. bicepso, tricepso, pomenės ir antklubinės odos raukšlių sumos konversiją į kūno riebalus (%) pagal J. A. Durnin ir J. Wormesley metodiką, liemens odos (pomentinės ir antklubinės) raukšlių sumą ir liemens-klubų santykį.

Atlikto tyrimo duomenimis, lengvai galima apskaičiuoti pagyvenusių moterų, tariant jas namų sąlygomis, kūno masės indeksą ir liemens-klubų santykį. Odos raukšlių matavimas vargina pagyvenusias moteris, todėl, esant reikalui, tai tikslinga atlikti testavimo kabinetuose arba sporto salėse.

Pirmų trijų grupių moterų kūno masės indeksas iš esmės nekito, ketvirtosios grupės – seniausių (80-89 metų) jis sumažėjo, tačiau skirtumas buvo statistiškai nepatikimas ($p>0,05$). Palyginę I ir IV amžiaus grupių moterų kūno masės indeksus, matome, kad pastarojoje jis smarkiai ($p>0,05$) sumažėjo.

Riebalinio audinio procentinis kiekis didėjant amžiui nežymiai augo, tačiau statistiškai patikimo skirtumo nepastebėta. Liemens odos raukšlių suma ir liemens-klubų santykis taip pat didėjo ir didžiausias buvo 70-79 metų moterų (III grupėje). Vyresnių moterų kiekis sumažėjo, tačiau tarp amžiaus grupių skirtumai buvo statistiškai nepatikimi. Šių rodiklių esminis skirtumas stebėtas tik palyginus jauniausios (I) ir vyriausios (IV) grupės moterų duomenis.

Raktažodžiai: kūno masės indeksas, liemens odos raukšlių suma, liemens-klubų santykis, pagyvenusios moterys.

I.Jakušovaitė, G.Vanagas

Visuomenės medikalizacijos etiniai aspektai, (53-58).

Santrauka

Šio straipsnio tikslas – aptarti pagrindinius visuomenės medikalizacijos etinius aspektus.

Taikydami analitinį – aprašomąjį metodą, atlikome paskutiniųjų 10 metų visuomenės medikalizacijos etinius aspektus aprašančios literatūros analizę. Analizavome ir Lietuvoje, ir užsienyje publikuotus straipsnius.

XX a. antroje pusėje medicina gerokai praplėtė savo įtaką žmonių gyvenimui, tapo galinga visuomenės kontrolės forma, kartu sumažindama tokių tradicinių kontrolės

institucijų, kaip bažnyčia ir teisė, vaidmenį. Tam prielaidas sudarė mokslo ir technologijų pasiekimai biomedicinos srityje. Medicinos specialistai vis daugiau domėjosi tokiomis sritimis, kaip visuomenės senėjimas, mirimo proceso kontrolė, naujos reprodukcinės technologijos, dirbtinis apvaisinimas, vaisiaus implantacija, klonavimas ir t. t. Medicina tampa socialinės kontrolės mechanizmu, išplėsdama profesinės kompetencijos ir technologinės intervencijos sritis. Technologinė revoliucija iškėlė medicinos etines dilemas, kurios yra nagrinėjamos šiame straipsnyje.

Raktažodžiai: medikalizacija, žmogaus kūnas, embrionas, mirtis, transplantologija, genai.

III Nacionalinės sveikatos politikos konferencijos “Lietuvos sveikatos politika XXI amžiuje” rezoliucija, (59-60).

III Nacionalinės sveikatos politikos konferencijos “Lietuvos sveikatos politika XXI amžiuje” rezoliucija dėl tabako reklamos draudimo, (61).